

ایران شناسی در کشورهای اسکاندیناوی *

ترجمه فاطمه ایچی **

در مهم ترین دانشگاه های چهار کشور اسکاندیناوی، یعنی دانمارک، فنلاند، نروژ و سوئد، ایران شناسی، به نحوی از انحا، دنبال می شود. سرآغاز این مطالعات حداقل به یک قرن پیش و زمانی باز می گردد که ایران شناسی قسمتی از مطالعات متون مشرق زمین، یا حتی پیشتر، واژه شناسی تطبیقی هندواروپایی را تشکیل می داد. طی این مدت مطالعه زبان های ایرانی اساساً با مطالعات بخش های دانشگاهی عربی و سامی، عربی، فارسی نو و ترکی، یعنی سه پایه تشکیل دهنده مطالعات اسلامی پیوند داشته است. علاوه بر بخش های دانشگاهی زبان شناسی، مطالعات ایران شناسی در بخش هایی چون بخش تاریخ ادیان و تاریخ هنر هم دنبال می شد. اما عمده مطالعات فرهنگی، به خصوص در مورد ادبیات و تاریخ، با آموزش و تحقیق واژه شناسی توأم شده بود.

دانشگاه کپنهاگ: مؤسسه واژه شناسی شرقی، بخش ایران شناسی

(80, Njalsgade, DK-2300 Copenhagen S, Denmark, tel. 01/542211)

دانشجویان با امتحان ورودی به زبان دانمارکی (Abitur) یا امتحانی نظیر آن پذیرفته

* *Guide to Iranian Studies in Europe, Part One: Institutions and Teaching Programmes in Twelve Countries of Western Europe*, Leiden and etc., 1988, pp. 63-66.

** کارشناس مترجمی زبان انگلیسی.

می‌شوند و در واقع شهریه‌ای پرداخت نمی‌کنند. اولین مقطع تحصیلی، امتحان فن بیان (معادل کارشناسی) است. این دوره حدود دو سال طول می‌کشد. دوره بعدی، نامزدی رشته و پژوهش‌شناسی، معادل کارشناسی ارشد است. دانشجویان در این دوره حدود چهار سال درس می‌خوانند. مقطع بعدی (magister artium) هفت تا هشت سال به طول می‌انجامد که مدرکش تقریباً بین کارشناسی ارشد و دکتری است، و سرانجام هم دکتری پژوهش‌شناسی، یعنی مقطع پژوهش پیشرفته، است.

گروه مدرسان این مؤسسه شامل یک پرفسور و یک دانشیار تمام‌وقت است و تدریس هشت تا نه ساعت در هفته صورت می‌گیرد که در طول سال اول واحدهای درسی (دو ساعت در هفته) شامل فارسی قدیم و جدید، یهودی - فارسی و فارسی میانه است. دانشجویان این دوره به طور منظم و همیشه در سال دوم، فارسی باستان، اوستایی و پارسی، تاریخ ادیان (زردشتی، مانوی، و اسلام)، و به طور نامنظم (در دوره‌های کارشناسی و کارشناسی ارشد) پشتو، ختنی، سغدی، کردی، آسی، و آرامی می‌خوانند. کتابخانه این بخش دارای حدود هفت هزار جلد کتاب درباره زبان‌های باستان، میانه، و نوی ایرانی، دین، تاریخ، ادبیات و فرهنگ عامه، و هم چنین مهم‌ترین نشریات ادواری است. به علاوه بخش مشرق‌زمین کتابخانه سلطنتی کپنهاگ مهم‌ترین مجموعه آثار ایرانی شامل دست‌نوشته‌های اوستایی، فارسی میانه، و فارسی نو را دارد. این بخش امکان نشر مستقل را در اختیار ندارد، اما ایران در انتشار برخی آثار منتشره از سوی دانشگاه کپنهاگ و فرهنگستان سلطنتی علوم و متون کپنهاگ (Det Kongelige Danske Videnskaberne Selskab) و نیز در انتشار نشریه *Acta Orientalia* و نشریه‌های فعلی مؤسسه اسکاندیناوی مطالعات آسیایی کپنهاگ، کمک‌هایی داشته است.

دانشگاه هلسینکی، بخش مطالعات آسیایی و آفریقایی

(Fabianinkatu 24A, SF-00100 Helsinki, Finland, tel. 90-1912224)

دانشجویان با امتحان ورودی زبان فنلاندی یا امتحانی مشابه آن پذیرفته می‌شوند و عموماً شهریه نمی‌دهند. مقطع اول، نامزدی و پژوهش‌شناسی (معادل کارشناسی ارشد) است. مقطع بعدی، مرحله‌ای بین کارشناسی ارشد و دکتری است و پس از آن هم دکتری پژوهش‌شناسی است.

گروه مدرسان این دانشگاه شامل دو استاد پاره وقت است که یکی از آنها دکترای زبان و ادبیات فارسی دارد و دیگری دستیار وی در تدریس فارسی نو و پهلوی مقدماتی است. واحدهای منظم (دو ساعت در هفته) شامل فارسی نوی مقدماتی، متون فارسی نو و پهلوی مقدماتی، و گاهی هم فارسی نوی پیشرفته، هستند. کتابخانه این بخش تقریباً سیزده قفسه رساله با موضوعات ایرانی دارد. این بخش نشریه‌ای خاص موضوعات ایرانی ندارد، اما رابطه‌کاری نزدیکی با انجمن خاورشناسی فنلاند (Societas Orientalis Fennica) دارد که از سال ۱۹۲۵، نشریه *Studia Orientalia* را چاپ می‌کند که مقالات ایرانی هم دارد.

دانشگاه اسلو: مؤسسه هندوایرانی

(Niels Treschow House, 11th floor, P.O.B. 1035, Blindern, N-0315 Oslo, 3, Norway; tel. 02-456712 یا 02-456741)

شرط ورود به دانشگاه گذراندن یک امتحان است، ولی شهریه‌ای در کار نیست. در حال حاضر امکان یادگیری زبان‌های ایرانی در دوره‌های دانشگاهی وجود ندارد. دانشجویان علاقه‌مند به موضوعات ایرانی یا باید در خارج از آنجا تحصیل کنند یا این‌که به تحصیل رشته‌های هم‌خانواده‌ایی چون زبان‌شناسی هندواروپایی بپردازند که زبان‌های ایرانی را هم دربر دارد.

در این مؤسسه فقط یک استادیار پاره وقت هست که واحد اجباری مقدمات فارسی نورا (یک ساعت در هفته) به دانشجویان زبان اردو، و نیز واحد شعر قدیم فارسی (یک ساعت در هفته) را درس می‌دهد. واحدهای زبان‌های ایرانی باستان و میانه، و هم چنین آسی و پشتو به خاطر فقدان منابع مالی ادامه نیافته‌اند.

در این مؤسسه کتابخانه نسبتاً جامعی وجود دارد که شامل مجموعه پشتوی گئورگ مورگنشتیرنه است.

آثار منتشره را در *Norwegian Journal of Linguistics (NJS)* یا در مجموعه انتشارات مؤسسه تحقیقات تطبیقی در فرهنگ انسانی (Instituttet for Sammenlignende Kulturforskning) اسلو، و هم چنین در نشریه اسکاندیناوی *Acta Orientalia* می‌توان یافت.

دانشگاه اوپسالا: بخش زبان‌های آسیایی و آفریقایی؛ قسمت مطالعات ایرانی

(Kyrkogardsgatan 10, Box 513, S-751 20 Uppsala, Sweden; tel. 018/155400, ext.

1497 یا 1500)

شرایط پذیرش دانشجو شامل گذراندن امتحان ورودی سوئدی (Studentexamen) یا آزمون مشابه، و نیز آگاهی کافی از زبان سوئدی (برای مقطع پایه) و انگلیسی است. در اینجا شهریه‌ای پرداخت نمی‌شود و برای یادگیری در مقطع پایه سوئدی، لازم است سه سال در حداقل دو موضوع از این سه موضوع که می‌توانند مکمل زبان‌های ایرانی باشند - یعنی زبان‌های سامی، ترکی یا هندی (انتخاب آزاد است) - درس بخوانند. دکترای واژه‌شناسی هم احتیاج به حداقل چهارسال درس در دوره پس از کارشناسی دارد.

گروه مدرسان شامل یک دکتر (docent) تمام‌وقت و دو استادیار پاره‌وقت است. واحد فارسی نو (سه تا چهار ساعت در هفته) در هر نیمسال پاییزی ارائه می‌شود، واحد متن‌های فارسی قدیم و جدید (دو ساعت در هفته) را پیوسته تدریس می‌کنند، و واحد پهلوی (دو ساعت در هفته) به فواصل منظم (در نیمسال‌های دوم یا سوم) داده می‌شود. واحدهای تکمیلی کردی، بلوچی، پشتو، کتیبه‌های ایرانی میانه، فارسی میانه، مانوی و پارتی، فارسی باستان و اوستایی هم معمولاً ارائه می‌شوند.

کتابخانه بخش زبان‌های آسیایی و آفریقایی، شامل مجموعه‌هایی در زمینه مطالعات ایرانی، هند و اروپایی، هندی، سامی، ترکی و آسیای شرقی است. بخش ایرانی وسعت چندانی ندارد (حدود هشتاد قفسه رساله و مهم‌ترین نشریات ادواری). بهترین قسمت آن مجموعه ایرانی میانه (بر اساس تحقیقات کتابخانه‌ای، و بایگانی هس نیبرگ فقیه) است. کتابخانه دانشگاه اوپسالا مجموعه‌های قابل ملاحظه‌ای با موضوعات ایرانی، به خصوص تک‌نگاری‌های قدیمی، و شماری دست‌نوشته فارسی در اختیار دارد.

نشریه *Orientalia Suecana* در این بخش منتشر می‌شود. تک‌نگاری‌هایی با موضوعات ایرانی گهگاه در مجموعه مطالعات هندواروپایی دانشگاه آکتای اوپسالا منتشر می‌شوند.

دانشگاه‌های دیگر

در دیگر دانشگاه‌های اسکاندیناوی هم گهگاه واحدهایی درباره موضوعات ایرانی ارائه می‌شود. بدین ترتیب که گاهی فارسی نو را در مؤسسه واژه‌شناسی سامی دانشگاه آرهوس (DK-200 Arhus, Denmark) و مؤسسه واژه‌شناسی تطبیقی دانشگاه گوتنبرگ (Renströmsgatan 6, S-41298 Göteborg, Sweden) تدریس می‌کنند.